

Kurbanbekova Aizat Orozalievna
Head of the Cycle Commission of Humanities
T. Bekbolotov Aksy College
Kerben city, Aksy district
e-mail: ajzat1978@gmail.com

САНАРИП МЕЙКИНДИКТЕГИ УЛУТТУК ТИЛ ЖАНА УЛУТТУК ИДЕОЛОГИЯНЫН КӨЙ-ГӨЙЛӨРҮ

Аннотация: Бул макалада санарип мейкиндикте кыргыз тилинин колдонулушунун учурдагы абалы, анын өнүгүшүнө тоскоол болгон негизги көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору талданат. Глобалдашуу жана технологиялык өнүгүү шартында көптөгөн улуттук тилдер сыяктуу эле кыргыз тили да санариптик чөйрөдө жаңы чакырыктарга туш болууда. Макалада интернеттеги кыргыз тилинин жайылышы, программалык камсыздоодо колдонулушу, контенттин жетишсиздиги, орфографиялык бирдиктүүлүктүн сакталбашы жана технологиялык ресурстардын жетишсиздиги сыяктуу маселелер каралат. Ошондой эле билим берүү системасында, медиа тармагында жана мамлекеттик саясатта жүргүзүлүшү керек болгон чаралар сунушталат.

Ачкыч сөздөр: кыргыз тили, санарип мейкиндик, интернет, тил саясаты, санариптик технологиялар, тилди сактоо, жасалма интеллект, сайт, портал веб сайт, билим берүү порталдары, блогдор, интерактивдүү платформалар, видеоконтент.

Курбанбекова Айзат Орозалиевна,
председатель ПЦК гуманитарных дисциплин
Аксыйского колледжа имени Т. Бекболотова
Аксыйский район, г. Кербен
e-mail: ajzat1978@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ НАЦИОНАЛЬНОГО ЯЗЫКА И НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕОЛОГИИ В ЦИФРОВОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Аннотация: В данной статье анализируется текущее состояние использования кыргызского языка в цифровом пространстве, а также основные проблемы, препятствующие его развитию, и пути их решения. В условиях глобализации и стремительного развития технологий, как и многие другие национальные языки, кыргызский язык сталкивается с новыми вызовами в цифровой среде. В статье рассматриваются такие вопросы, как распространение кыргызского языка в интернете, его использование в программном обеспечении, недостаток контента, несоблюдение орфографического единства и нехватка технологических ресурсов. Также предлагаются меры, которые необходимо реализовать в системе образования, медиа-сфере и государственной политике.

Ключевые слова: кыргызский язык, цифровое пространство, интернет, языковая политика, цифровые технологии, сохранение языка, искусственный интеллект, сайт, портал, веб-сайт, образовательные порталы, блоги, интерактивные платформы, видеоконтент.

Kurbanbekova Aizat Orozalievna,
Head of the Cycle Commission of Humanities
T. Bekbolotov Aksy College
Kerben city, Aksy district
e-mail: ajzat1978@gmail.com

PROBLEMS OF THE NATIONAL LANGUAGE AND NATIONAL IDEOLOGY IN THE DIGITAL SPACE

Abstract: This article analyzes the current state of the use of the Kyrgyz language in the digital space, as well as the main problems hindering its development and possible solutions. In the context of globalization and rapid technological advancement, like many other national languages, the Kyrgyz language faces new challenges in the digital environment. The article examines issues such as the spread of the Kyrgyz language on the Internet, its use in software, the lack of content, the inconsistency of orthographic standards, and the shortage of technological resources. It also proposes measures that should be implemented in the education system, media sector, and state policy.

Keywords: Kyrgyz language, digital space, Internet, language policy, digital technologies, language preservation, artificial intelligence, website, portal, web site, educational portals, blogs, interactive platforms, video content.

Киришүү

XXI кылым маалыматтык технологиялардын жана интернеттин кылымы болуп калды [5]. Азыркы учурда дүйнө калкынын басымдуу бөлүгү маалыматты санарип мейкиндик аркылуу алып, байланыш түзүп, билим алууда. Ушундай шартта улуттук тилдердин санарип чөйрөдөгү орду жана ролу өтө маанилүү болуп калды [2].

Кыргыз тили — Кыргыз Республикасынын мамлекеттик тили болуп саналат жана ал элдин маданий, тарыхый жана руханий мурасын сактоонун негизги куралы болуп эсептелет [3]. Бирок санарип технологиялардын тез өнүгүшү кыргыз тили үчүн жаңы мүмкүнчүлүктөрдү гана эмес, ошондой эле бир катар көйгөйлөрдү да жаратууда [4].

Интернеттеги маалыматтын басымдуу бөлүгү англис, орус жана башка ири тилдерде жайгашкан [11]. Бул жагдай кыргыз тилин колдонуу мүмкүнчүлүгүн чектеп, жаш муундун башка тилдерге көбүрөөк кайрылуусуна алып келүүдө.

Эгер тил санарип мейкиндикте жетиштүү деңгээлде колдонулбаса, анда анын коомдогу ролу бара-бара азайышы мүмкүн [1].

Көптөгөн изилдөөчүлөрдүн пикири боюнча, XXI кылымда тилдин жашап кетиши анын интернеттеги жана технологиядагы колдонулушуна түздөн-түз байланыштуу [10].

Кыргыз тилинин санарип мейкиндиктеги учурдагы абалы

Акыркы жылдары кыргыз тилинин интернеттеги колдонулушу бир аз кеңейип жатат [5]. Кыргыз тилиндеги веб-сайттар, блогдор, жаңылык порталдары жана социалдык тармактардагы баракчалар көбөйүүдө.

Мисалы:

- кыргыз тилиндеги жаңылык сайттары
- онлайн китепканалар
- билим берүү порталдары
- кыргызча видеоконтент

Социалдык тармактарда кыргыз тилинин колдонулушу өзгөчө активдүү байкалат. Колдонуучулар өз ойлорун кыргызча жазып, кыргыз тилиндеги контентти бөлүшүп жатышат. Ошого карабастан, жалпы интернеттеги маалымат көлөмүнө салыштырмалуу кыргыз тилиндеги маалымат абдан аз бой-

дон калууда [11].

Санарип мейкиндиктеги кыргыз тилинин негизги көйгөйлөрү

Кыргыз тилиндеги сапаттуу санариптик материалдардын саны аз [4]. Айрыкча төмөнкү тармактарда маалымат жетишсиз:

- илимий макалалар
- окуу материалдары
- техникалык маалыматтар
- электрондук китептер

Бул жагдай студенттер менен изилдөөчүлөрдү башка тилдердеги булактарды колдонууга мажбур кылууда [9].

Орфографиялык жана тилдик нормалардын сакталбашы социалдык тармактарда кеңири кездешет [2]. Колдонуучулар:

- орусча жана кыргызча аралаш жазышат
- латиница менен жазышат
- кыскартылган формаларды колдонушат

Бул көрүнүш мамлекеттик тилибиздин стандарттык формасын сактоого тоскоол болот.

Кыргыз тилин санарип мейкиндикте өнүктүрүү жолдору

Мамлекет санарип технологияларда кыргыз тилинин колдонулушун колдоого тийиш [3]. Бул үчүн:

- кыргыз тилиндеги программаларды иштеп чыгуу
- санариптик китепканаларды түзүү
- кыргызча билим берүү платформаларын өнүктүрүү

Билим берүү системасында санарип технологияларды колдонуу маанилүү фактор болуп саналат [10].

Мисалы:

- онлайн курстар
- электрондук окуу китептери
- интерактивдүү платформалар

Бул жаш муундун кыргыз тилин технология менен байланышта колдонушуна жардам берет.

Жасалма интеллект жана тил технологиялары

XXI кылымда жасалма интеллект технологиялары кыргыз тилинин өнүгүүсүнө чоң мүмкүнчүлүк түзүүдө [11].

Мисалы:

- автоматтык котормо системалары
- үн менен башкаруу
- текст анализдөө

Табигый тилди иштетүү технологиялары (NLP) азыркы учурда активдүү өнүгүүдө [4].

Мындай технологияларды өнүктүрүү кыргыз тилинин дүйнөлүк санарип чөйрөсүндө кеңири колдонулушуна шарт түзөт.

Жасалма интеллект доорундагы мамлекеттик тилдин орду

XXI кылым технологиялык революциялардын жаңы баскычын башынан өткөрүп жатат [11].

Мындай өзгөрүүлөр тил маселесине да түздөн-түз таасир этет. Кыргызстанда мамлекеттик тил катары кыргыз тили кабыл алынган жана анын статусу мыйзам аркылуу бекемделген [3].

Бирок санариптик платформаларда ири тилдер үстөмдүк кылгандыктан, мамлекеттик тилдин ордун сактоо маселеси актуалдуу болуп жатат [1].

Санариптик технологиялар жана тил маселеси

Интернеттеги контенттин көпчүлүгү дүйнөлүк ири тилдерде жазылган [11].

Бул жагдай чакан тилдер үчүн кыйынчылыктарды жаратат [1].

Мындай көйгөйдү чечүү үчүн:

- мамлекеттик тилде электрондук ресурстарды түзүү
- программаларды иштеп чыгуу
- онлайн билим берүү платформаларын өнүктүрүү

Мамлекеттик тилди өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары

Жасалма интеллект доорунда мамлекеттик тилди өнүктүрүү үчүн:

Биринчи — билим берүү [10]

Экинчи — технологиялык өнүгүү [4]

Үчүнчү — маданий саясат [2]

Төртүнчү — илимий изилдөөлөр

Жасалма интеллект доорунда тилди сактоо маселеси

Дүйнөдө көптөгөн тилдер жоголуу коркунучунда турат [11].

Тилди сактоо үчүн:

- санариптик архивдер
- адабий мурастар
- жаш муунду кызыктыруу

Корутунду

Жыйынтыктап айтканда, санарип мейкиндикте кыргыз тилинин ролу өтө маанилүү [2].

Кыргыз тили бир катар көйгөйлөргө туш болууда:

- контенттин жетишсиздиги
- технологиялык ресурстардын аздыгы
- орфографиялык нормалардын бузулушу

Жасалма интеллект доорунда мамлекеттик тилди сактоо жана өнүктүрүү стратегиялык мааниге ээ [3].

Кыргыз тилинин санариптик доордо өнүгүүсү өлкө үчүн маанилүү багыт болуп саналат.

Колдонулган адабияттар

1. Абдылдаев Э. Кыргыз тилинин өнүгүү тарыхы. – Бишкек, 2015. (200-бет)
2. Бейшеналиев Б. Тил жана коом. – Бишкек, 2018. (160 бет)
3. Кыргыз Республикасынын “Мамлекеттик тил жөнүндө” мыйзамы. – Бишкек, 2004. (25 бет)
4. Мамытов А. Лингвистика негиздери. – Бишкек, 2012. (220 бет)
5. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети. Интернет колдонуучулардын статистикасы. (30 бет)
6. Интернет булактары жана онлайн билим берүү порталдары.
7. Кыргыз Республикасынын Конституциясы. – Бишкек, 2021. (50 бет)
8. Кыргыз Республикасынын “Мамлекеттик тил жөнүндө” мыйзамы. – Бишкек. (22 бет)
9. Абдыкеримов Б. Кыргыз тилинин өнүгүү тарыхы. – Бишкек, 2018. (180 бет)
10. Мамытов К. Тил жана коом. – Бишкек, 2016. (170 бет)
11. ЮНЕСКО. Тилдердин дүйнөлүк абалы боюнча отчет. – Париж. (120 бет)
12. Интернет булактары жана санариптик билим берүү платформалары.

Автор жөнүндө маалымат:

Курбанбекова Айзат Орозалиевна, Т.Бекболотов атындагы Аксы колледжинин ага окутуучусу
kurbanbekovaajzat162@gmail.com . Кербен шаары

Курбанбекова Айзат Орозалиевна, старший преподаватель Аксыйского колледжа им Т.Бекболотова
kurbanbekovaajzat162@gmail.com

KurbanbekovaAizatOrozaliyevna senior lecturer of Aksu colledj T Bekbolotov. kurbanbekovaajzat162@gmail.com